

Animal welfare, etológia és tartástechnológia

Animal welfare, ethology and housing systems

Volume 9

Issue 1

Gödöllő
2013

A WELFARE QUALITY® MÓDSZERTANA – AZ ÁLLATJÓLLÉTI MÉRÉSEK FEJLESZTÉSE

Weber Mária¹, Jurkovich Viktor², Fóris Borbála², Szklenár Anett¹, Hadfi Zsófia¹, Fazekas Natasa¹, Végh Ákos³

¹Szent István Egyetem Mezőgazdaság- és Környezettudományi Kar,
Állattenyésztés- tudományi Intézet
2103 Gödöllő, Páter Károly u. 1.

²Szent István Egyetem Állatorvostudományi Kar,
Állathigiéniai, állomány-egészségtani és állatorvosi etológiai tanszék
1078 Budapest, István u. 2.

³Alpha-Vet Állatgyógyászati Kft.
8000 Székesfehérvár, Homok sor 7.
weber.maria@mkk.szie.hu

Összefoglalás

Az állatvédelem és az állatjóllét mindennapjaink részévé vált már függetlenül attól, hogy tartunk-e állatot, vagy csupán beszélünk róla. Természetesen ettől függően számos állatvédelmi és állatjólléti szintet határozhatunk meg, amely szinteken eltérő módon és mértékben vizsgálhatjuk, illetve igazolhatjuk az állatok jóllétét.

Az állatjóllét meghatározása történhet az állatok vizsgálatával: a viselkedésbeli, élettani, termelési jellemzők változásai alapján, és történhet az állatok szükségleteinek kielégítésére biztosított környezeti (személyi és tárgyi) feltételek számba vételével. Ez utóbbi utat követik az állatvédelmi jogszabályok is, miközben az EU 2009-re kidolgozta az állat alapú mérésekre épülő Welfare Quality rendszert (Végh, 2012).

„A közösségi finanszírozású Welfare Quality (állatjóllét minősége) projekt az állatjóllét élelmiszer-minőségi láncba történő integrálásával foglalkozik. Az állatjólléti mutatók kidolgozása és ezeknek a jóléti körülmények felügyeletére való felhasználása olyan eszközöket biztosít, amelyek válaszolnak a fogyasztók az irányú igényeire, hogy az alkalmazott állatjólléti előírásokról megbízható és átlátható tájékoztatást kaphassanak. Célja az, hogy fokozza az állatjólléti kritériumoknak megfelelőtermékek versenyképességét.”

Kulcsszavak: Welfare Quality®, állatjóllét, szarvasmarha, sertés, tyúk

The protocols of welfare quality® – improving measurements of animal welfare

Abstract

Animal protection and welfare of the animals became parts of our everyday life; no matter we're keeping animals ourselves or are only speaking about it. There're, of course, different levels of animal protection and welfare based on our interest, and the welfare of the animals can be proved and measured with various methods, in different depth on these levels.

Welfare can be assigned by studying the animals – measuring changes in behaviour, in physiological parameters and in production traits – or by listing the environmental conditions (both people and objects) provided for satisfying the needs of the animals. The laws about animal protection are based on the second; however, the European Union elaborated the Welfare Quality system based on animal measurements by 2009 (Végh, 2012).

„The Welfare Quality project supported by European funds in dealing with integrating welfare into the food quality chain. Defining the indicators of welfare, and building them into the supervising system, provides us tools to answer the customers’ demand for getting reliable and transparent information about the welfare regulations applied in the production chain. Its aim is to enhance the competitiveness of products fulfilling the welfare regulations.”

Keywords: Welfare Quality[®], animal welfare, cattle, pig, poultry

Irodalmi áttekintés

Az állatvédelem és az állatjóllét mindennapjaink részévé vált már függetlenül attól, hogy tartunk-e állatot, vagy csupán beszélünk róla. Természetesen ettől függően számos állatvédelmi és állatjólléti szintet határozhatunk meg, amely szinteken eltérő módon és mértékben vizsgálhatjuk, illetve igazolhatjuk az állatok jóllétét.

Az állatjóllét meghatározása történhet az állatok vizsgálatával: a viselkedésbeli, élettani, termelési jellemzők változásai alapján, és történhet az állatok szükségleteinek kielégítésére biztosított környezeti (személyi és tárgyi) feltételek számba vételével. Ez utóbbi utat követik az állatvédelmi jogszabályok is, miközben az EU 2009-re kidolgozta az állat alapú mérésekre épülő Welfare Quality rendszert (Végh, 2012). Az állatjóllét és az ebben a témában megfogalmazott kérdések nagy jelentőséggel bírnak az európai fogyasztók körében. Manapság az élelmiszer minőségét nem csak a végtermék általános természete, jellege és biztonsága határozza meg, hanem az előállításban „közreműködő” állatok jólléti állapota is. Tényként kell kezelni azt is, hogy az állatok jóllétének javítása kedvezően befolyásolhatja a termék(ek) minőségét, esetlegesen az állatok ellenálló-képességét és közvetlen hatása van az élelmiszer minőségére és biztonságára.

A jelen publikációban bemutatni kívánt Welfare Quality[®] projekt arra összpontosít, hogy az állatjóllétet beillessze az élelmiszer-láncba, abból a célból, hogy annak minőségét meghatározó tényezővé váljon.

Az Európai Unió kezdeményezésére egy nemzetközi kutatócsoport 2009-re kidolgozta az állat alapú mérésekre épülő Welfare Quality[®] rendszert. A projekt célja, hogy összeegyeztesse a társadalmi tényezőket és a piaci igényeket, olyan megbízható monitoring rendszereket alakítson ki, amelyeket az állattartó telepeken lehet működtetni, illetve az állati eredetű termékek előállítása esetében a célnak megfelelő információs rendszereket és a gyakorlatban alkalmazható fajspecifikus stratégiákat állítson fel az állatjóllét fejlesztésére. A rendszert eddig három fő fajra és azok termékeire összpontosítva dolgozták ki: szarvasmarha (tejelő tehén, húsmarha, borjú), sertés és baromfi (brojlercsirke és tojótyúk).

A Welfare Quality[®] kutatási programot arra tervezték, hogy kialakítsanak egyfajta európai szabványt a telepeken és bizonyos esetekben a vágóhidon végzett állatjólléti értékelésekre és a termékeket érintő információs rendszerekre. Mindezt össze kívánták hangolni az állatjóllét

fejlesztésére kialakított gyakorlati stratégiákkal, a fogyasztók igényeivel, a kiskereskedők marketing követelményeivel és mindezt nem utolsó sorban szigorúan tudományos megalapozottsággal kívánták véghezvinni. A megoldás kulcsa abban rejlett, hogy kapcsolatot teremtettek a állati termék fogyasztás és a telepen végzett állattenyésztés gyakorlatával.

A projektet ennek következtében inkább az 'asztaltól a szántóföldre', mint hagyományosan a 'szántóföldtől az asztalig' elmélettel közelítették meg.

A Welfare Quality® projektet az Európai Bizottság alapította, kidolgozásában 44 intézet és egyetem szakértő képviselői (13 európai és 4 latin-amerikai országból) vettek részt ebben az egyesített kutatási tevékenységben. A projekt 2004 májusában kezdődött.

A WELFARE QUALITY® rendszer célkitűzései

A Welfare Quality® rendszer elsődleges célkitűzései a következők:

1. Olyan gyakorlati stratégiákat kialakítani és intézkedéseket megtervezni, melyekkel fejleszteni lehet az állatjóllét színvonalát;
2. Kifejleszteni az európai telepekre alkalmazható állatjóllétet értékelő szabványt;
3. Kifejleszteni az európai állatjólléti információs szabványt;
4. Integrálni a különböző szakembereket Európában, az állatjóllét multidiszciplinaritása érdekében.

Ezek a célok megfelelő szakértői csoportok kialakulásán keresztül valósulnak meg Európában, úgy, hogy a következő alapot szolgáló kutatási célpontokat alakították ki:

- Az állatjóllétről kialakult fogyasztói aggályok elemzése tekintetében meg kellett határozniuk azt az információ típust, amely a leghatékonyabb kommunikációs és információs stratégiát jelentheti;
- Értékelni kellett a jelenlegi és a potenciálisan rendelkezésre álló piacot az állatjóllét megfogalmazásának tekintetében, figyelembe véve annak jellemzőit és rendszerelemeit;
- Ki kellett alakítani az állattartó telepen végzett jólléti monitoring rendszereket és információs szabványokat a kiválasztott állatfajokra;
- **Meg kellett határozni egy egységes, tudásalapú, megvalósítható, fajspecifikus stratégiát a telepi állatjóllét fejlesztéséhez;** Megoldásokat kellett kialakítani az állatjóllét információs rendszer kivitelezéséhez, valamint a helyes állatjólléti stratégia megválasztásához.

A WQ rendszert 4 alprojektre osztották, amelyek vizsgálják többek között az állatjólléttel kapcsolatban gyakorolt társadalmi hozzáállást. A kutatások során felmérték a társadalom állatjóllétre gyakorolt hatását azzal kapcsolatban, hogy milyen mértékben valósítható meg ennek függvényében a gyakorlatban ez az új állatjólléti stratégia. A fogyasztók, a kiskereskedők és a termelők szintjén különböző munkacsoportok vizsgálták az állatjóllét jelentőségét és hatását, többek között azt is, hogy miképpen lehet meggyőzni őket arról, hogy fogadják el a szigorú állatjólléti előírásokat.

A kutatás másik iránya egy a jogszabályokra és gazdálkodási tényezőkre alapozott, az állatjóllét értékelésére szolgáló egységes standardizált módszer kifejlesztése szarvasmarha, sertés

és baromfi fajokban. Ezt követően kifejlesztették és tesztelték azon gyakorlati stratégiákat, amelyek a telepeken tartott állatok jóllétének javítását célozzák.

A lehetséges stratégiák egyaránt magukban foglalják a környezeti és genetikai megközelítéseket, melyek célja a káros viselkedési és fiziológiai állapot kiváltásának és kifejezésének minimalizálása, a biztonságos, de ösztönző környezet kialakítása az állatok számára, illetve az ember-állat kapcsolatának javítása a megfelelő képzési rendszerek segítségével. Ezeket a „javító” stratégiákat azokban az esetben alkalmazzák, amelyekről ismertté vált, hogy a fogyasztók számára kérdéses területeket érintettek, valamint abban az esetben, amikor korábbi – tudományos alapokon nyugvó – tanulmányok azonosították az adott állatjóléti problémát. Ezáltal ez a törekvés segíti a termelőket, hogy kiemelkedőbb jólléti állapotot biztosíthassanak állataik számára.

Az első WELFARE QUALITY[®] protokollok

A Welfare Quality[®] értékelő rendszerek az állattartó telepeken és a vágóhidakon vizsgálják az állatjólétet, jelenleg 3 haszonállatfajban (1. ábra). A tudományos igényű kialakított módszer az állattartó telepeken elsősorban állat alapú mérésekkel vizsgálja az állatok jóllétét és ezt az információt rendeli hozzá a telepi és vágóhídi kategóriák egyikébe.

1. ábra: A Welfare Quality[®] módszertanát ismertető kiadványok

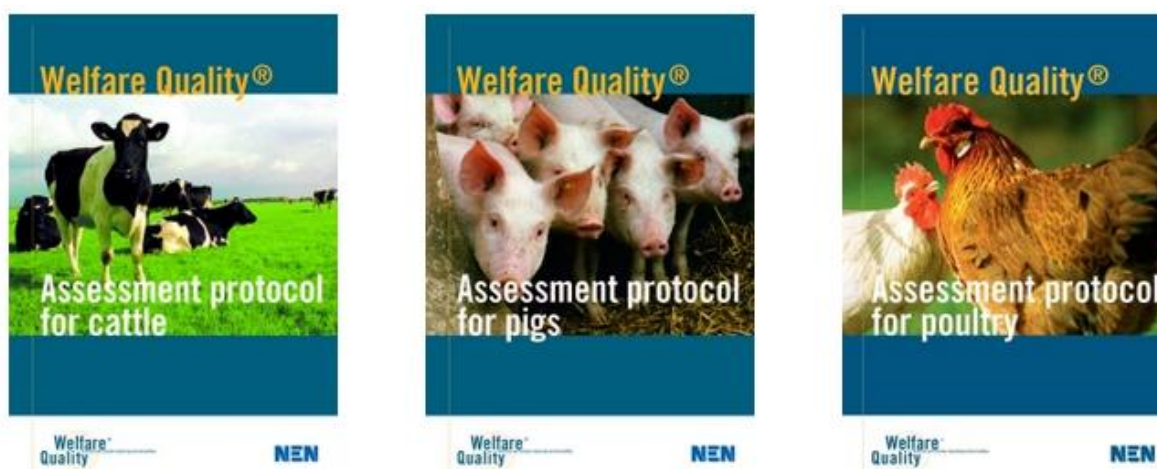

Figure 1. Welfare Quality[®] assessment protocols

A kifejlesztett protokollokat nem csak az állatok jóllétének mérésére lehet használni, hanem az visszajelzést és támogatást is nyújt a termelőknek, ezáltal elősegítve, hogy további piacokra léphessenek be. Továbbá, a rendszer által a termelők megbízható információkat tudnak szolgáltatni a kiskereskedőknek és a fogyasztóknak az állatok jólléti állapotáról, amelyekből a későbbiek folyamán termékük származik.

Az állatjólétet értékelő rendszerek három különálló könyvben jelentek meg (sertés, baromfi, szarvasmarha), 2009. október 9.-én egy konferencia keretében mutatták be ezeket a kiadványokat Uppsalában, Svédországban.

A protokollok célkitűzései

Az Európai Unió tagországai közé csatlakozásunk alkalmával számos uniós joganyaggal kellett szembesülnünk, ugyanis az Európai Unió vidékfejlesztési rendeleteiben fontos elemmé nőtte ki magát az állatvédelem. A rendeletek lehetővé teszik azon termelőknek pénzügyi támogatásban való részvételét, akik állataik számára „többletet” tudnak biztosítani. A támogatás esetlegesen fedezheti a megfelelő állatjólét biztosításával kapcsolatban felmerülő többletköltségeket, így a gazdák számára ösztönző lehet.

Vizsgálataink célja volt az állatjóléti helyzet felmérése a magyar jogszabályok előírásai és a Welfare Quality[®] rendszer koncepciója alapján, majd az eredmények értékelése abból a szempontból, hogy a fenti – jogszabályi és „állat alapú” – mérési rendszerek mennyiben szolgálják az állatok jóllétét.

Fontosnak tartottuk, hogy az eltérő módszerekkel történő állatjóléti értékelések eredményei közötti eltéréseket felfedjük és ezzel párhuzamosan szarvasmarha, sertés, tojótyúk és brojlercsirke telepeken az állatjólét vizsgálatára valóban alkalmas méréseket kiválasszuk.

Továbbá fontosnak tartottuk, hogy feltárjuk a Welfare Quality[®] rendszerben azokat a sarkalatos pontokat, amelyek a magyar tartás-és takarmányozástechnológiai rendszerekben esetlegesen nem, vagy csak bizonyos módosításokat követően alkalmazhatók.

Anyag és módszer

A felméréseket a Welfare Quality[®] protokollok alapján 15 db tejelő tehenészetben, 10 db sertéstelepen, 7 tojótyúk és 6 brojler telepen végeztük el, amelyek körét folyamatosan bővítjük.

1. Állatjóléti vizsgálatok tejelő tehenészetekben, sertéstelepeken, tojótyúk és brojler telepeken a jogszabályok teljesülését vizsgáló hatósági ellenőrzési módszerrel és a Welfare Quality szerinti protokollal.
2. Az eltérő módszerekkel végzett állatjóléti mérések eredményeinek összevetése.
3. Az állatjólétet befolyásoló környezeti tényezők és az állatokon megfigyelt „tünetek” közötti összefüggések vizsgálata.
4. Az állattartó telepek állatjóléti helyzetének vizsgálatára alkalmas rövid, célzott mérés-sor összevetése.

Eredmények és értékelésük

A munka jelenlegi fázisában elvégeztük 15 db tejelő tehenészet, 10 db sertéstelep, 7 tojótyúk és 6 brojler telep vizsgálatát a jogszabályok teljesülését vizsgáló hatósági ellenőrzési módszerrel és a Welfare Quality[®] szerinti protokollal, és a továbbiakban is hasonló számú telepi vizsgálat elvégzését tervezzük. A vizsgálatok konkrét eredményei, részeredményei állatfajonként külön publikációkban kerülnek tárgyalásra, illetve részeredményeinket már korábban is közzé tettük. Jelen írásban tapasztalatainkról egy összefoglaló képet szeretnénk nyújtani, tehát jelenleg szeretnénk bemutatni azokat az eredményeinket, amelyeket nem az állatfajonkénti felmérésekkel, hanem a rendszer alkalmazhatóságával kapcsolatban kaptunk.

A brojler és tojótyúk telepek eltérő állatlétszáma és technológiai helyzete ellenére minden telep megfelelt a magyar jogszabályokban előírtaknak, ennek megfelelően mindegyikük részeseül állatjóléti támogatásban, azonban az eredmények azt mutatják, hogy ez a „támogatási” háttér nem szolgálja az állatok valós jóllétét, ennek biztosítása csupán a gazdák jól felfogott érdeke a termelési szint tartása érdekében.

A Welfare Quality[®] módszer tekintetében elmondható, hogy a hazai brojler- és tojótyúk tartási gyakorlat esetében nem minden kérdése/területe alkalmazható maradéktalanul, azonban az alkalmazható területek az állatok valós jólléti állapotát tárhatják fel. E tekintetben is mindegyik telep megfelelt a kritériumoknak.

Azonban a telepvezetővel folytatott kötetlen beszélgetés alkalmával felmerültek az állatok jóllétét befolyásoló olyan tényezők, amelyeket sem a jogszabályok alapján végzett vizsgálat, sem a WQ módszer nem tárt fel: pl. az egyik telepen alkalmazott itatási gyakorlat, miszerint a nap nem minden szakában áll az állatok rendelkezésére ivóvíz. Tehát vannak olyan eljárások, illetve tevékenységek, amelyek feltárására nem alkalmas egyik standardizált protokoll sem.

A vizsgált tejtermelő tehenészetek közül 6 jó, 9 elfogadható minősítést kapott, rossz minősítésű telep nem volt. Az egyes feltételek vizsgálatok nagyobb eltérések mutatkoztak. A takarmányozás területén az itatók nem megfelelő száma és szennyezettsége befolyásolta a pontszámok alakulását. A tartástechnológia szinte minden telepen jó minősítést kapott, köszönhetően annak, hogy a vizsgált telepeken kötetlen tartásmódot alkalmaznak. Az egészségi állapot mindenütt csak elfogadható szintet ért el, főként a gyakori sántaság és az érzéstelenítés nélkül végzett szarvtalanítás miatt. A viselkedés vizsgálatának nem egyedüli, de fontos részét képezi az ember-állat viszony értékelése. A dolgozók hozzáállása szoros összefüggést mutat az eredményekkel, a durva bánásmód ugyanúgy előfordult, mint a türelmes, állatszerető viselkedés.

A munka jelenlegi fázisában elvégeztük 10 db sertéstelep vizsgálatát a jogszabályok teljesülését vizsgáló hatósági ellenőrzési módszerrel és a Welfare Quality szerinti protokollal, és a továbbiakban is hasonló számú telepi vizsgálat elvégzését tervezzük. A Welfare Quality módszer sertések esetében is alkalmas a lényeges állatjóléti hiányosságok kiszűrésére. A feltárt állatjóléti hiányosságok (kimeneti oldal) és a környezeti feltételek (bementi oldal) közötti összefüggés retrospektívan megállapítható, ugyanakkor a bementi oldal megfelelése nem jelent prediktív megfelelést a kimeneti oldal tekintetében.

Következtetések és javaslatok

A Welfare Quality módszer alkalmas a lényeges állatjóléti hiányosságok kiszűrésére. A feltárt állatjóléti hiányosságok (kimeneti oldal) és a környezeti feltételek (bementi oldal) közötti összefüggés megállapítható, ugyanakkor a környezeti tényezők megfelelése nem jelzi előre a megfelelő állatjólétet.

Az állatjóléti állapot felmérésének szerepe van a termelés hatékonyságának javításában. Segítségével felderíthetők és megelőzhetők a kedvezőtlen környezeti hatások, amelyekhez való kényszerű alkalmazkodás a termelést kedvezőtlenül befolyásolja. Az állatjólét értékelésében egy könnyen és általánosan használható eszközt jelent a Welfare Quality[®] módszer.

További tapasztalatunkként írható le, hogy az állatjóléti állapot felmérését és biztosítását csupán a jogszabályi előírások alkalmazásával nem lehet biztosítani. Azonban a Welfare Quality[®] rendszerrel együtt alkalmazva feltárható vagy megelőzhető a legtöbb probléma, amelyek által nemcsak az állatjólét színvonala javítható, hanem a termelésé is. További nem várt

tapasztalatunk volt a felmért telepek esetében, hogy a vizsgálatok az ott dolgozók és a tulajdonosok érdeklődését felkeltette egy olyan terület iránt, amit eddig ilyen szempontból nem tartottak megfelelően fontosnak, továbbá egyik esetben önképzésre is sarkallta a felmérésben résztvevő személyt.

A Welfare Quality System® ugyan alkalmas az állatjóllét vizsgálatára és több mint iránymutató annak fenntartásában, azonban bizonyos szakaszai a magyar gyakorlatban nem alkalmazhatóak. Ezt a hiányosságot pótolja és a telep gazdasági és állatjólléti paramétereinek közötti összefüggéseket tárja fel a másik alkalmazott felmérés, továbbá jogszabályi alapon nyújt iránymutatást az állatjólléti kérdésekben. Nem utolsó sorban segítséget nyújthat ezen felmérés elkészítése az adott telep számára, hiszen megismerhetik ezáltal a betartani és alkalmazni szükséges jogi előírásokat, továbbá egyféle szakmai fejlődésre, akár önképzésre is sarkallhatja a felmért telep munkatársait, amire munkánk elvégzése közben is volt példa. Magyarországon az állatok jóllétének biztosítására kialakított szabályozások még csak kezdetlegesnek tekinthetők azok számonkérését, betartatását tekintve. Meglátásom szerint, elengedhetetlen a szabályok számonkérésének szigorítása, állatvédelmi és állatjólléti szempontból való következetesebbé, célravezetőbbé tétele.

Ezen felül fontos lenne a tulajdonosok és az állattartás munkálataiban részt vevő munkatársak – akár kötelező jelleggel – megfelelő oktatásokban való részvétele, hogy azok a megszerzett tudással a lehető legjobban tudják majd kielégíteni az állatok jóllétéhez és életkörülményeikhez szükséges feltételeket. Azonban ez ismét további terheket róna ki az állattartókra, ami a jelenlegi gazdasági helyzetben nem biztos, hogy célravezető lenne.

A Welfare Quality® rendszer létrehozása óta már eltelt néhány év, és sokak szerint jelentősen hozzájárult és a továbbiakban is hozzájárulhat az európai mezőgazdaság társadalmi fenntarthatóságához. Ezen felül az Európai Parlament és Tanács közleményben nyilatkozott ezen protokollok alkalmazásáról (tyúk faj esetében):

Köszönetnyilvánítás

A szerzők köszönik a Szent István Egyetem Állatorvostudományi Kar által biztosított NKB kutatási támogatást.

Irodalomjegyzék

Welfare Quality® (2009): Assessment protocol for cattle Welfare Quality® Consortium No. FOOD-CT-2004-

Welfare Quality® (2009): Assessment protocol for pigs Welfare Quality® Consortium No. FOOD-CT-2004-

Welfare Quality® (2009): Assessment protocol for poultry Welfare Quality® Consortium No. FOOD-CT-2004-506508